

THOMAS LATINUS – THOMAS GRAECUS

Ο Θωμάς Ακινάτης και η Πρόσληψή του στο Βυζάντιο

Διεθνές Συνέδριο

**Εθνική Βιβλιοθήκη της Ελλάδος, Πύργος Βιβλίων
Κέντρο Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος
Αθήνα**

15–16 Δεκεμβρίου 2017

Συνδιοργανωτές:

ΕΘΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΑΤΡΩΝ

THE HELLENIC INSTITUTE, ROYAL HOLLOWAY, UNIVERSITY OF LONDON

Α΄ ΜΕΡΟΣ:
ΘΩΜΑΣ ΑΚΥΙΝΑΤΗΣ (1225–1274): ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΚΑΙ ΘΕΟΛΟΓΙΑ

Παρασκευή, 15 Δεκεμβρίου

Α΄ συνεδρία

Πρόεδρος:

ΣΤΑΥΡΟΣ ΖΟΥΜΠΟΥΛΑΚΗΣ

Πρόεδρος του Εφορευτικού Συμβουλίου
της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Ελλάδος

17.30

ΣΤΑΥΡΟΣ ΖΟΥΜΠΟΥΛΑΚΗΣ

Χαιρετισμός - Εισαγωγή

17.45

ΓΙΑΝΝΗΣ Α. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ, Επίκουρος Καθηγητής Φιλοσοφίας και
Θεολογίας, Πανεπιστήμιο Πατρών
«Θωμάς Ακινάτης και Αριστοτέλης»

18.15

ΘΑΝΟΣ ΣΑΜΑΡΤΖΗΣ, Εκδόσεις «Δώμα», Αθήνα
«Η ηθική σκέψη του Θωμά Ακινάτη»

18.45

Συζήτηση

19.00

Διάλειμμα

Β΄ συνεδρία

Πρόεδρος:

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΜΠΕΝΕΤΟΣ

Αναπληρωτής Καθηγητής Λατινικής Φιλολογίας, Ε.Κ.Π.Α.

19.15

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΤΕΙΡΗΣ, Επίκουρος Καθηγητής Μεσαιωνικής και Αναγεννησιακής
Φιλοσοφίας, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών
«Η πολιτική σκέψη του Θωμά Ακινάτη»

19.45

MERCEDES RUBIO, Διευθύντρια, Τμήμα Φιλοσοφίας, Jerusalem Institute of
Languages and Humanities, Ιερουσαλήμ
«Thomas Aquinas: Exegetics and Hermeneutics / Θωμάς Ακινάτης: εξήγηση
της Γραφής και ερμηνευτική»

20.00

Συζήτηση

Β΄ ΜΕΡΟΣ:
THOMAS DE AQUINO BYZANTINUS

Σάββατο, 16 Δεκεμβρίου

Γ΄ συνεδρία

Πρόεδρος:

ΛΙΝΟΣ Γ. ΜΠΕΝΑΚΗΣ

τ. Διευθυντής του Κέντρου Ερεύνης Ελληνικής Φιλοσοφίας, Ακαδημία Αθηνών·
Ανώτερος Ακαδημαϊκός Σύμβουλος του προγράμματος *Thomas de Aquino Byzantinus*

09.00

ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ ΔΕΝΔΡΙΝΟΣ, Επίκουρος Καθηγητής Βυζαντινής Φιλολογίας και
Ελληνικής Παλαιογραφίας, Διευθυντής, The Hellenic Institute, Royal
Holloway, University of London, Συνδιευθυντής του ερευνητικού
προγράμματος *Thomas de Aquino Byzantinus*

«Το ερευνητικό πρόγραμμα *Thomas de Aquino Byzantinus* (2006/7–): Ανατολή
και Δύση στο ύστερο Βυζάντιο»

09.30

CHRISTOPHER WRIGHT, Διδάκτωρ, Επίτιμος Ερευνητής, Royal Holloway,
University of London

«Editing the autographs of Demetrios Kydones's (1320/25 – 1397/98) Greek
translation (ca. 1355–58) of Thomas Aquinas's *Summa Theologiae*, I^a (1265–68) /
Εκδίδοντας τα αυτόγραφα της ελληνικής μετάφρασης της *Summa Theologiae*, I^a
(1265–68) του Θωμά Ακινάτη από τον Δημήτριο Κυδώνη (1320/25 – 1397/98)»

10.00

Συζήτηση

10.15

Διάλειμμα

Δ΄ συνεδρία

Πρόεδρος:

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Ν. ΜΟΣΧΟΣ

Αναπληρωτής Καθηγητής Εκκλησιαστικής Ιστορίας, Τμήμα Θεολογίας,
Θεολογική Σχολή, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

10.30

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ Χ. ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ, Μεταδιδακτορικός Ερευνητής Marie Curie,
Ευρωπαϊκή Ένωση, Πανεπιστήμιο Βενετίας Ca' Foscari

«Η ανέκδοτη μετάφραση (ca. 1358 – ca. 1360) της I^a II^{ae} της *Summa theologiae*
(1271) του Θωμά Ακινάτη από τον Δημήτριο Κυδώνη (1320/25 – 1397/98)
και η πρόσληψή της στο ύστερο Βυζάντιο»

11.00

MARIE-HELENE BLANCHET, Διδάκτωρ, Ερευνητρια C.N.R.S., Παρίσι

«Οι δύο ανέκδοτες βυζαντινές μεταφράσεις του *De rationibus fidei* (paulo post
1265) του Θωμά Ακινάτη: Δημήτριος Κυδώνης (1320/25 – 1397/98) και
Ατούμης (14^{ος} αι.)»

11.30

Συζήτηση

11.45

Διάλειμμα

Ε΄ συνεδρία

Πρόεδρος:

ΜΑΡΙΑ ΠΡΩΤΟΠΑΠΠΑ

Διευθύντρια του Κέντρου Ερεύνης Ελληνικής Φιλοσοφίας, Ακαδημία Αθηνών

12.00

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ, Μεταδιδακτορικός Ερευνητής, Royal Holloway, University of London

«Η ανέκδοτη βυζαντινή μετάφραση των *Collationes in "Symbolum Apostolorum"* (reportatio Reginaldi de Piperno) (fors. 1273) του Θωμά Ακυινάτη»

12.30

ΜΙΧΑΗΛ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ-ΡΙΖΟΣ, Διδάκτωρ, Royal Holloway, University of London

«Η μετάφραση (*paulo ante* 1367/68) των *Quaestiones disputatae de potentia* (1265–66) και της *Quaestio disputata de spiritualibus creaturis* (1267–68) του Θωμά Ακυινάτη από τον Πρόχορο Κυδώνη (περ. 1330 – περ. 1369/71)»

13.00

Sr MARIA PANAGIA MIOLA, MA, Pontificio Istituto Orientale, Ρώμη

«Η ανέκδοτη μετάφραση του *De aeternitate mundi* (fors. 1271) του Θωμά Ακυινάτη από τον Πρόχορο Κυδώνη (περ. 1330 – περ. 1369/71)»

13.30

Συζήτηση

ΣΤ΄ συνεδρία

Πρόεδρος:

ANTONIO RIGO

Καθηγητής Ιστορίας του Χριστιανισμού, Πανεπιστήμιο Βενετίας Ca' Foscari

16.30

CHRISTIAAN W. KAPPES, Καθηγητής Φιλοσοφίας και Θεολογίας, Κοσμήτωρ του SS. Cyril and Methodius Byzantine Catholic Seminary, Pittsburgh, Πενσυλβάνια

«Η ανέκδοτη μετάφραση επιλεγμένων *quaestiones* του *Υπομνήματος* (1303/04–1309) του Δομινικανού Hervaeus Natalis (ca. 1250/60 – 1323) στις *Sententiae* του Πέτρου Λομβαρδού από τον Πρόχορο Κυδώνη (περ. 1330 – περ. 1369/71)»

17.00

ΒΑΣΙΛΗΣ ΠΑΣΙΟΥΡΤΙΔΗΣ, Διδάκτωρ, Royal Holloway, University of London, Μεταδιδακτορικός ερευνητής, Πανεπιστήμιο Πατρών

«Το θωμικό υπόβαθρο της αντιπαλαμικής *Πραγματείας εις τὸ περὶ οὐσίας καὶ ἐνεργείας ζήτημα* (1367/68) του αγιορείτη ιερομόναχου Πρόχορου Κυδώνη (περ. 1330 – περ. 1369/71)»

17.30
Συζήτηση

17.45
Διάλειμμα

Ζ' συνεδρία

Πρόεδρος:
MARIE-HELENE BLANCHET
Ερευνήτρια, C.N.R.S., Παρίσι

18.00
ΕΙΡΗΝΗ ΜΠΑΛΚΟΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ, Υποψήφια διδάκτωρ, Πανεπιστήμιο Πατρών
«Η μετάφραση (1433/35) του ημιτελούς *Υπομνήματος* του Θωμά Ακρινάτη
στο αριστοτελικό *Περί έρμηνείας* (1271) και μιας ανέκδοτης *continuatio* του
Υπομνήματος από τον Γεώργιο Σχολάριο (ca. 1400 – paulo post 1472)»

18.30
ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΧΑΤΖΗΜΙΧΑΗΛ, Διδάκτωρ, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο
Θεσσαλονίκης
Η μετάφραση (1445/50) του θωμικού *De ente et essentia* (1252/56) και του ψευδο-
θωμικού *De fallaciis* (αρχές 14^{ου} αι.) από τον Γεώργιο Σχολάριο (ca. 1400 –
paulo post 1472) και η ανέκδοτη επιτομή του δεύτερου από τον μαθητή του
Σχολάριου Ματθαίο Καμαριώτη (1410/20 – 1490)

19.00
ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΣΣΙΔΗΣ, Υποψήφιος διδάκτωρ, Ιόνιο Πανεπιστήμιο
Οι πραγματείες του Γεώργιου Σχολάριου - Γεννάδιου Β' (ca. 1400 – paulo post
1472) *Περί θείας προνοίας και προορισμού* (1458/59 – paulo post 1467):
θωμικό υπόβαθρο και ιδεολογικό πλαίσιο

19.30
Συζήτηση

19.45
Διάλειμμα

**Γ' ΜΕΡΟΣ:
ΣΤΡΟΓΓΥΛΗ ΤΡΑΠΕΖΑ**

Πρόεδρος

ΣΤΑΥΡΟΣ ΖΟΥΜΠΟΥΛΑΚΗΣ

Πρόεδρος του Εφορευτικού Συμβουλίου της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Ελλάδος·

20.00–20.30

ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ ΔΕΝΔΡΙΝΟΣ, Επίκουρος Καθηγητής Βυζαντινής Φιλολογίας και Ελληνικής Παλαιογραφίας· Διευθυντής του Hellenic Institute, Royal Holloway, University of London· Συνδιευθυντής του ερευνητικού προγράμματος *Thomas de Aquino Byzantinus*

ΓΙΑΝΝΗΣ Α. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ, Επίκουρος Καθηγητής Φιλοσοφίας και Θεολογίας, Πανεπιστήμιο Πατρών· Συνδιευθυντής του ερευνητικού προγράμματος *Thomas de Aquino Byzantinus*

MARCUS PLESTED, Αναπληρωτής Καθηγητής Ελληνικής Πατερικής, Βυζαντινής και Σύγχρονης Ορθοδόξου Θεολογίας, Τμήμα Θεολογίας, Πανεπιστήμιο Marquette, Milwaukee, Wisconsin

ANTONIO RIGO, Καθηγητής Ιστορίας του Χριστιανισμού, Πανεπιστήμιο Βενετίας Ca' Foscari, Μέλος της εκδοτικής επιτροπής της υποσειράς "Thomas de Aquino Byzantinus" του Corpus Christianorum – Series Graeca (Brepols)

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΥΝΕΔΡΩΝ

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ Χ. ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ, Μεταδιδακτορικός ερευνητής Marie Curie, Ευρωπαϊκή Ένωση, Πανεπιστήμιο Βενετίας Ca' Foscari
panagiotis.athanasopoulos@unive.it

MARIE-HELENE BLANCHET, Ερευνήτρια C.N.R.S., Παρίσι
marie-helene.blanchet@college-de-france.fr

ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ ΔΕΝΔΡΙΝΟΣ, Επίκουρος Καθηγητής Βυζαντινής Φιλολογίας και Ελληνικής Παλαιογραφίας, Διευθυντής, The Hellenic Institute, Royal Holloway, University of London
Ch.Dendrinios@rhul.ac.uk

ΓΙΑΝΝΗΣ Α. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ, Επίκουρος Καθηγητής Φιλοσοφίας και Θεολογίας, Πανεπιστήμιο Πατρών
jdimitrako@upatras.gr

ΣΤΑΥΡΟΣ ΖΟΥΜΠΟΥΛΑΚΗΣ, Πρόεδρος του Εφορευτικού Συμβουλίου της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Ελλάδος
szoumboulakis@yahoo.com

CHRISTIAAN W. KAPPES, Καθηγητής Φιλοσοφίας και Θεολογίας, Κοσμήτωρ του SS. Cyril and Methodius Byzantine Catholic Seminary, Pittsburgh, Πενσυλβάνια
dean@bcs.edu

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΣΣΙΔΗΣ, Υποψήφιος διδάκτωρ, Ιόνιο Πανεπιστήμιο
h12kass@ionio.gr

ΜΙΧΑΗΛ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ-ΡΙΖΟΣ, Διδάκτωρ, Royal Holloway, University of London
mkonstantin84@hotmail.com

Sr MARIA PANAGIA MIOLA, MA, Pontificio Istituto Orientale, Ρώμη
m.panagia@servidoras.org

ΕΙΡΗΝΗ ΜΠΑΛΚΟΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ, Υποψήφια διδάκτωρ, Πανεπιστήμιο Πατρών
balco@upatras.gr

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Ν. ΜΟΣΧΟΣ, Αναπληρωτής Καθηγητής Εκκλησιαστικής Ιστορίας, Τμήμα Θεολογίας, Θεολογική Σχολή, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών
dmoschos@theol.uoa.gr

ΛΙΝΟΣ Γ. ΜΠΕΝΑΚΗΣ, τ. Διευθυντής του Κέντρου Ερεύνης Ελληνικής Φιλοσοφίας, Ακαδημία Αθηνών, Ανώτερος Ακαδημαϊκός Σύμβουλος του ερευνητικού προγράμματος *Thomas de Aquino Byzantinus*
benakis@hol.gr

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΜΠΕΝΕΤΟΣ, Αναπληρωτής Καθηγητής Λατινικής Φιλολογίας, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών
dionysisbenetos@yahoo.gr

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ, Μεταδιδακτορικός Ερευνητής, Royal Holloway, University of London
konst.palaiologos@gmail.com

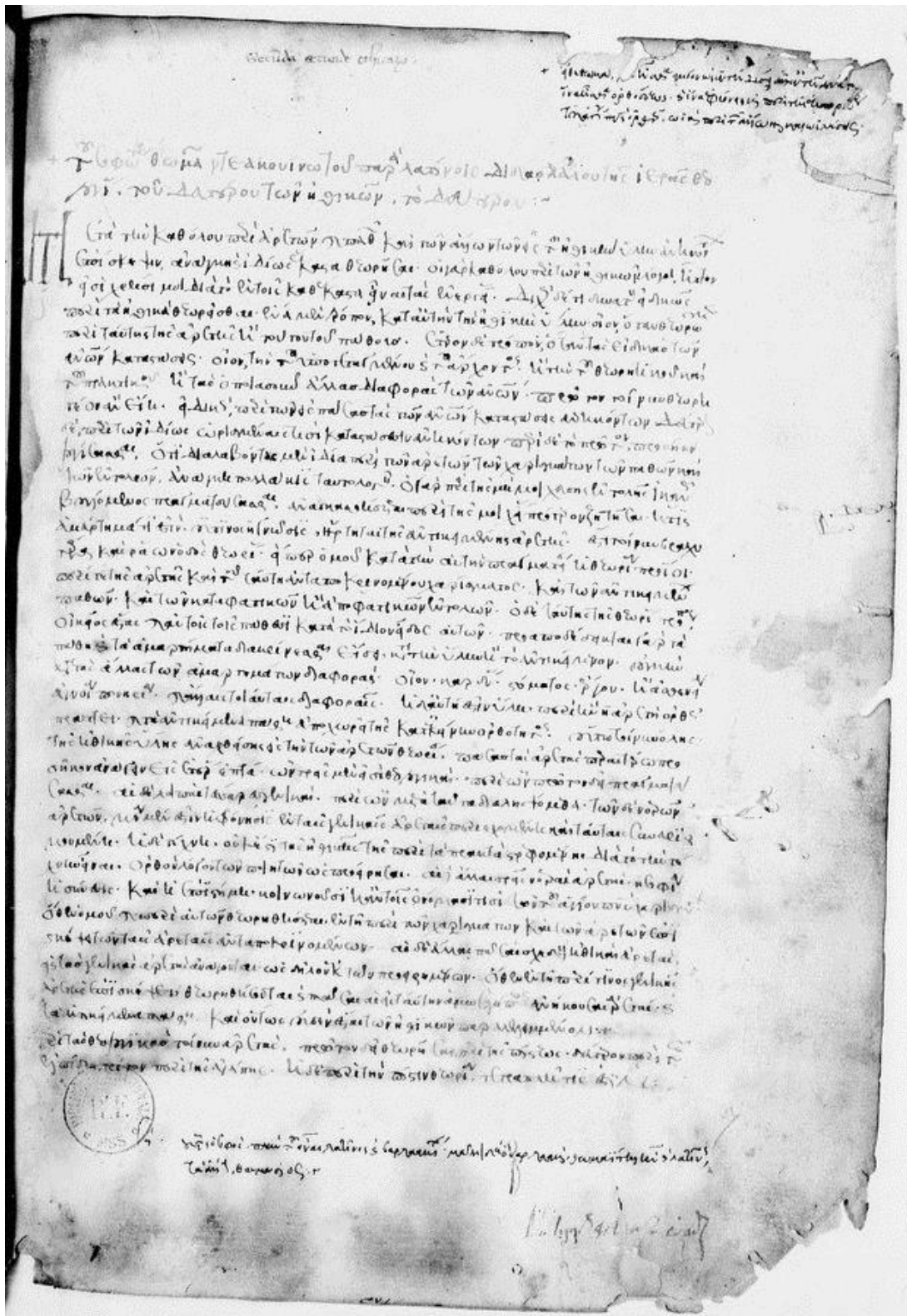
ΒΑΣΙΛΗΣ ΠΑΣΙΟΥΡΤΙΔΗΣ, Διδάκτωρ, Royal Holloway, University of London, Μεταδιδακτορικός Ερευνητής, Πανεπιστήμιο Πατρών
vasilis.pasiourtidis@gmail.com

MARCUS PLESTED, Αναπληρωτής Καθηγητής Ελληνικής Πατερικής, Βυζαντινής και Σύγχρονης Ορθόδοξου Θεολογίας, Τμήμα Θεολογίας, Πανεπιστήμιο Marquette, Milwaukee, Wisconsin
marcus.plested@marquette.edu

MARIA ΠΡΩΤΟΠΑΠΠΑ, Διευθύντρια του Κέντρου Ερεύνης Ελληνικής Φιλοσοφίας, Ακαδημία Αθηνών
marproto@academyofathens.gr

ANTONIO RIGO, Καθηγητής Ιστορίας του Χριστιανισμού, Πανεπιστήμιο Βενετίας Ca' Foscari
arigo@unive.it

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΧΑΤΖΗΜΙΧΑΗΛ, Διδάκτωρ, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
dchatzim@gmail.com

Κώδ. Parisinus graecus 1237 (15^{ος} αι.), φ. 1^ρ
Μετάφραση της *Summa theologiae*, Pars IIa IIae του Θωμά Ακινιάτη
από τον Δημήτριο Κυδώνη (περ. 1360):
Επιτομή Γεωργίου Σχολαρίου (περ. 1433)
© Bibliothèque nationale de France